

TÜRKİYE'DE YAŞLI YOKSULLUĞU VE YAŞLI KADINLARIN YOKSULLUKLA MÜCADELESİ: PAZARDA ÇALIŞMA ÖRNEĞİ

Ayşenur GÖNÜLAÇAN¹, Selin UMUTLU²

ÖZ: Bu çalışma; yaşlı yoksulluğuna dikkat çekmek ve özellikle hayatının her evresinde dezavantajlı bir grup olan kadınların, yaşlılıkta yoksullukla mücadele yöntemlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bireyler, yaşlılık döneminde çeşitli etmenlerin birleşimiyle birlikte gelir kaybına uğramakta ve yaşlılıktaki bu gelirden yoksun olma durumu yoksullukla sonuçlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında yaşlı kadınların yoksullukla mücadelesi incelenmiş, pazarda çalışma nedenleri üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında pazarda çalışan 10 kadın ile derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşülmüştür. Ses kaydı ile yapılan görüşmeler Pazar ortamının dezavantajları da göz önüne alınarak 15- 20 dakika' lık sürelerle sınırlı tutulmuştur. Görüşme sonunda elde edilen bulgular yorumlanmış ve öneriler belirtilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Yaşlılık, Kadın, Yoksulluk.

ELDERLY POVERTY IN TURKEY AND THE STRUGGLE OF OLDER WOMEN WITH POVERTY: CASE STUDY ON WORKING IN MARKET PLACE

ABSTRACT: In this study; to draw attention to the poverty and the elderly especially disadvantaged at every stage of your life is a group of women was written in order to examine the methods of struggle against poverty in old age. Individuals are at a loss of income with the combination of various factors in old age, and the deprivation of old age results in poverty. This study examined the struggle against poverty, old women in the scope of work focuses on the causes of the market. Scope of the study in-depth interview with 10 women running the market method were interviewed with. Voice recording meetings Market environment with disadvantages in consideration of the time 15-20 minutes has been limited. At the end of the talks interpreted the findings and recommendations.

KEYWORDS: Elderly, Woman, Poverty.

¹ Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, agonulacan@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0970-5026>

² Arş. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, selinaltay@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0391-0179>

1. GİRİŞ

Yaşlanma insan hayatının doğal bir sürecidir. İnsan için yaşlanma her dönemde var olduğu halde yaşlanma konusunun bir sorun olarak görünür hale gelmesi, 1. ve 2. Dünya savaşlarından sonra yaşanan değişimler sonucu olmuştur. Teknolojik buluşlar, sağlık alanında yaşanan gelişmeler, hayat standardının artması gibi gelişmeler yaşam sürelerini arttırmıştır. Sanayileşme ile birlikte kadınların çalışma hayatına girmeye başlaması doğurganlığın azalmasını da beraberinde getirmiştir. Geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş yaşanmış, bu değişimde yaşlının aile içindeki statüsü ve önemi azalmıştır. Modern toplumda kadınların da çalışma hayatına girmesiyle yaşlı bakımı devlete bırakılmaya başlanmıştır.

Türkiye’de Cumhuriyet’ in ilanından sonra doğurganlığı teşvik eden politikaların terk edilmesiyle doğurganlık oranı düşmüş, teknolojik gelişmeler, sağlık alanında ki buluşlarla hayatta kalma süreleri artmış, böylece ülkemiz demografik değişim sürecine girmiştir. Türkiye’de önemli bir olgu da yaşlı yoksulluğudur. Yaşlılar geçmişteki çalışma koşullarından dolayı yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır. Ülkemizde sosyal güvenlik sisteminin diğer ülkelere göre geç kurulması, etkinliğinin geç sağlanması nedeniyle yaşlılarımızda sigortasız çalışma yüksektir. Böylece yaşlılıkta gelir güvencesinden mahrum kalmış, bu durum ise yoksulluğu ve çalışmak zorunda kalmayı beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada, yoksulluk oranı erkeklere göre daha fazla olan yaşlı kadın yoksulluğu ve yoksullukla mücadele yöntemleri incelenmiştir. Çalışma kapsamında pazarda çalışan 10 kadın ile derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşülmüştür. Ses kaydı ile yapılan görüşmeler pazar ortamının dezavantajları da göz önüne alınarak 15- 20 dakikalık sürelerle sınırlı tutulmuştur.

Çalışmanın girişten sonraki ilk bölümünde yaşlılık kavramı incelenmiş, ikinci bölümde ise yoksulluk konusuna yer verilmiştir. Üçüncü bölümde yaşlı yoksulluğu ve Türkiye’de ki durumu incelenmiştir. Son bölümlerde ise alan araştırmasına yer verilmiş, yöntem ve bulgular alt başlıkları altında incelemeler yapılmıştır.

2. YAŞLILIK KAVRAMI

Yaşlılık; biyolojik, fizyolojik ve psikolojik süreçleri kapsayan çok boyutlu bir süreci ifade etmektedir. Yaşlılığın çok boyutlu bir kavram olması, tek bir yaşlılık tanımı yapılmasını zorlaştırmakta ve birden fazla tanımlamayı gerektirmektedir (Kaya vd., 2013, s.209).

Yaşlanmanın pek çok tanımı vardır. Ancak önce yaş kavramını tanımlamak gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaşı öncelikle kronolojik olarak ele almaktadır: “45-59 yaş arası orta yaş”; “60-74 yaş arası yaşlılık”; “75-89 yaş arası ileri yaşlılık”; “90 ve üstü ise “ihtiyarlık” (DPT, 2007: s. 10).

Yaş, biyolojik ve kronolojik olarak 2 başlıkta tanımlanmaktadır. Kronolojik yaş her insanda aynı olduğu halde biyolojik yaş bireylere göre değişmektedir (Tomanbay vd., 2013, s.92). Kronolojik yaş; insanın doğum tarihi ile başlayan ve ölümüne kadar geçirilen yaş evrenlerinin kategoriler halinde

değerlendirilmesidir. Biyolojik yaş ise; zamana bağlı olarak insan organizmasındaki fonksiyonların azalması ve hücre kayıpları ile ortaya çıkan yaş olarak tanımlanmaktadır (Tokol ve Alper, 2015, s.387).

Yaşlanma; gelişme, büyüme, duraklama ve gerileme başlangıcı ile gerileme dönemlerinden oluşan, canlının oluşumundan ölümüne kadar olan bu süreçleri kapsayan bir olgudur. Bireyin geçmişine dönük yaşamından kalan bir takım sorunların devam ettiği ve yaşam sürecinin tamamlandığı bir evreyi kapsamaktadır (Yaşlılığa Genel Bakış, 2014).

3. YOKSULLUK

Yoksulluk (poverty), 1901 yılında Seebohm Rowentree tarafından: “Bireylerin sahip olduğu toplam kazançlarının, biyolojik ve fizyolojik varlıklarının devam etmesi için gerekli olan yiyecek, giyim vb. temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi” şeklinde tanımlanmıştır (Ören, 2017: s. 140).

Yoksulluk; ekonomik, sosyal ve kültürel birçok etmeni kapsayan çok boyutlu bir olgudur. Genel olarak yoksulluk kavramı; temel gereksinimlerini karşılayamama durumudur. Dar anlamda yoksulluk; açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken; geniş anlamda yoksulluk gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamı devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinden geride olma durumunu ifade etmektedir (Karadeniz ve Öztepe, 2013, s.80).

1960’lı yılların ortalarından itibaren kapsamlı bir şekilde ele alınmaya başlanan yoksulluk kavramı, 80’li yıllarda ülke politikalarını tehdit eden boyutlara ulaşmıştır. Bu yıllar Yeni Liberal politikaların Keynesyen politikaların yerini aldığı yıllardır (Karadeniz ve Öztepe, 2013, s.79). Emek-sermayenin serbest dolaşımı, kamu sektörünün küçülmesi ve dünya ekonomisi ile bütünleşmesi tüm ülkelerde dengelerin bozulmasına neden olmuştur (Gürses, 2007, s.60).

Kamu müdahalesi ve kamu hizmetlerinin azalması yapısal uyum programları ve özelleştirme bu dönemde yaşanan en önemli yapısal süreçlerdir. İzlenen tüm bu politikalar gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde eşitsizliği ve yoksulluğu şiddetli bir biçimde arttırmıştır. Bu durumdan en fazla etkilenenler ise yoksulluk riski taşıyanlar ile yoksulluğu yoğun olarak yaşayanlar olmuştur (Karadeniz ve Öztepe, 2013, s.79).

3.1.Yoksulluk Türleri

Mutlak Yoksulluk: Gelir yoksulluğu olarak da bilinen mutlak yoksulluk, “hanehalkının veya bireyin yaşamını sürdürebilmesi için ihtiyacı olan asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur” (TUSİAD, 2000: s. 96). Maslow’ un İhtiyaçlar Hiyerarşisi’ nde en alt düzeyde yer alan fizyolojik ihtiyaçları bile karşılayamama durumu olarak tanımlanan mutlak yoksulluk, aile üyelerinin gelirlerinin yaşadıkları ülkenin verileri ışığında, minimum geçim standardının altında olmasını ifade etmektedir (Ören, 2017: s. 147). Kişinin, gıda, giyinme, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılayıp karşılayamaması temel alınarak, karşılayamaması durumunda mutlak yoksul olarak kabul edilmektedir (Yüksel Arabacı, 2017: s. 184).

Görelî Yoksulluk: Nispi yoksulluk olarak da ifade edilebilen görelî yoksulluk, “kişilerin veya hanehalkının, temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilmesi fakat kaynak yetersizliği nedeni ile genel olarak toplumun refah seviyesinin altında kalmaları ve sosyallik bakımından topluma katılmalarının sınırlandırılması” olarak ifade edilmektedir (Şenses, 2002: s. 91). Görelî yoksulluk, sosyal bir varlık olan insanın, değişen koşullara göre ihtiyaç duyduğu şeyleri karşılayamaması, o an ki gereksinimlerini giderememesi ile ortaya çıkmaktadır. Mutlak yoksullukta temel ihtiyaçlar baz alınırken, görelî yoksullukta insanın sosyal gereksinimleri de ele alınarak, onun eğitim, eğlence, ulaşım, istihdam edilme gibi isteklerini karşılayabilmesi durumuna bakılmaktadır (Ören, 2017: 148).

Subjektif Yoksulluk: Öznel yoksulluk olarak da adlandırılan bu yoksulluk türünde, temel ihtiyaçların karşılanıp/karşılanmama durumu bireylerin kendi algılama şekillerine göre belirlenmektedir (Şenses, 2002: 93). Başka bir ifade ile, ülkedeki yoksulluk belirlenirken, kişilerin kendilerini yoksul hissedip /hissetmediği esas alınmaktadır (Yüksel Arabacı, 2017: s. 185).

Kent Yoksulluğu: Ekonomik ve toplumsal alandaki değişimlerden ortaya çıkan kent yoksulluğu, yoksulluktan farklıdır. Kentsel yoksulluk, çeşitli ekonomik sebeplerden dolayı kırsaldan kente göç edenlerin istihdamını sağlayabilecek iş olanaklarının sınırlı olması, ekonomik sebep ve dönüşümlerin yol açtığı toplumsal kırılmalardan, kurumsal ilişkilerin tam olarak belirlenmemesinden oluşan yoksulluk olarak ifade edilebilir (Işık, 2007: 6).

4. YAŞLI YOKSULLUĞU VE TÜRKİYE’DE Kİ DURUMU

Yaşlılık döneminde fiziksel gücün azalmasının yanı sıra özellikle emeklilik ile birlikte gelirin azalması, sosyal konumun değişmesi, iş bulmada güçlük ya da düşük ücretlerle çalışma gibi durumların birbiriyle kesişmesi sonucu yoksulluk ortaya çıkmaktadır (Yaşlanma Özel İhtisas Raporu, 2014). Günümüzde yaş, iş ve ücreti belirlemede önemli bir etmendir. Yaşlılar yaşam düzeylerini yükseltecek, gelirlerini arttıracak, maddi ve manevi açıdan yararlanabilecekleri alanlarda istihdam edilmede güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. (Danış: 2).

Yoksulluğun yaşlılara olan etkisi çok yönlüdür. Genelde yaşlılık döneminde hastalıkların artması, yalnız yaşama ve gelirin azalması ile birlikte karşılaşılan sorunlarla başa çıkma düzeyi de oldukça düşmektedir. Özellikle bu dönemde gelir ve sigorta yoksunluğundan sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamama söz konusu olabilmektedir. Yaşlılığın kişileri yoksullaştırdığı veya yoksulluk riskini arttırmasının yanı sıra var olan yoksulluğun da kronikleşmesine neden olabilmektedir (Ak ve Közleme, 2017: 200-201).

Ülkemizdeki yaşlı yoksulluğunu etkileyen faktörlerin en önemlisi yaşlıların geçmişte çalışma yaşamlarında ki çalışma koşulları (ücret, kazanç, sosyal güvenlik vs.), yaşlılara yönelik sosyal politika ve sosyal güvenlik programlarının etkinliği durumudur. İşgücü piyasasındaki eşitsizlikler, yaşlı yoksulluğunu etkileyen en önemli nedenlerdendir. Gençliğinde hiç çalışmamış veya kayıt dışı çalışmış

bireylerin, yaşlılıkta yoksullukla karşılaşmaları daha şiddetli ve engellenemez bir hal almıştır (Karadeniz ve Öztepe, 2013, s.92).

Türkiye’de kadınların çalışma hayatına katılımı her dönem düşük olmuş kadınlar ya hiç çalışmamış ya da tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırılmışlardır. Türkiye’nin son 40 yıldaki gerçeklerinden olan göç olgusu ise kadınların nitelik düşüklüğünden dolayı kentte formel sektörde yer bulamamalarına neden olmuş ya da düzensiz, güvencesiz çalışmalarına neden olmuştur (Karadeniz ve Öztepe, 2013, s.92).

Günümüzdeki yaşlı yoksulluğunu anlayabilmek, geçmiş yılların çalışma istatistiklerine bakmakla mümkündür. 2017 yılında TÜİK tarafından yayınlanan istatistiklere göre yaşlı nüfus 2013 yılına göre %17 artarken, yaşlı nüfusun %56’sını kadınların oluşturduğu görülmektedir. Yaşlı yoksulluk oranları incelendiğinde ise 2012 yılında %18 olan bu oran 2016 yılında %16 olmuştur. Veriler incelendiğinde 2016 yılında yoksul yaşlı erkek nüfus oranı %14 iken, yoksul yaşlı kadın nüfus oranı %17 olarak yaşlı kadınların yoksulluğa en fazla maruz kalan taraf olduğu görülmektedir.

Yaşlı yoksulluğuna yönelik son yayınlanan veriler 2017 yılına aittir. Bu veriler incelendiğinde 2017 yılında toplam yoksul yaşlı nüfus oranı %15,1 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu yoksulluk oranının cinsiyete göre dağılımını incelediğimizde ise yaşlı erkeklerde %13,5, yaşlı kadınlarda ise %17,0 olduğu görülmektedir (<https://ailevecalisma.gov.tr/>).

5. YÖNTEM

TÜİK verileri incelendiğinde ortaya çıkan ciddi boyutlara ulaşan yaşlı yoksulluğu ve hayatının her döneminde dezavantajlı bir grup olan kadınların yoksulluk oranlarının da erkeklerden yüksek olması üzerine yoksul yaşlı kadınların yoksullukla mücadele yöntemlerini belirlemek, yaşlılıkta yaşadıkları sorunlara değinmek ve çözüm üretmek gerekmektedir.

Araştırmada pazarda çalışan 65 yaş üstü yaşlı kadınlar ile görüşme yapılmıştır. Rastgele örneklem seçimi ile belirlenen toplamda 10 yaşlı kadınla görüşülmüş ve derinlemesine mülakat yöntemi izlenmiştir. Görüşmede sorulan soru grupları yapılan pilot çalışma ve ön gözlem ile belirlenmiştir. Görüşmeler pazar yeri ortamı da göz önünde tutularak 15-20 dakika arasında yapılmıştır.

6. BULGULAR

Demografik Bulgular

Yaş; görüşülen yaşlı kadınların en küçüğü 68 en büyüğü 82 yaşındadır. Diğerlerinin yaşları bu aralıkta değişmektedir. Eğitim; sadece biri ilkokul mezunu iken, altısı sadece okuma yazma bilmekte, üçü okuma yazma dahi bilmemektedir. Görüşmecilerin medeni durumu incelendiğinde; üçünün evli, birinin eşi hayatta ancak başka kadınla yaşıyor (dul), altısının eşi vefat etmiş (dul) olduğu öğrenilmiştir. Göç durumu kadınlardan yalnızca birinde söz konusu olup Afyon’un bir köyünden gelin olarak geldiğini

beyan etmiştir. Görüşülen yaşlı kadınların tamamı Denizli'nin köylerinde yaşamaktadır ve Deniz' li merkeze sadece pazarda yatış yapmak amacıyla haftanın bazı günleri gelmektedir.

Tablo 1: Katılımcılara Dair Demografik Bulgular

GÖRÜŞMECİLER	YAŞ	EĞİTİM	MEDENİ DURUM	GÖÇ
1	80	Okuma-Yazma biliyor	Dul	Yok
2	68	Okuma-yazma yok	Evli/ Eşi hayatta	Yok
3	82	Okuma-yazma yok	Evli/ Eşi hayatta	Yok
4	75	Okuma-yazma biliyor	Dul/ Eşi vefat etmiş	Yok
5	73	Okuma-yazma biliyor	Evli/ Eşi hayatta	Yok
6	77	Okuma-yazma biliyor	Dul/ Eşi vefat etmiş	Yok
7	75	Okuma-yazma biliyor	Dul/ Eşi vefat etmiş	Yok
8	82	Okuma-yazma biliyor	Dul/ Eşi vefat etmiş	Yok
9	78	İlkokul mezunu	Dul/ Eşi vefat etmiş	Var
10	65	Okuma-yazma yok	Dul/ Eşi vefat etmiş	Yok

Aile Yaşamına İlişkin Bilgiler

Görüşülen yaşlı kadınlar, en az 1 en fazla 4 çocuk sahibidir. Çocuklar genel olarak iş nedeniyle şehir dışında yaşamaktadır. Yaşlı kadınlardan ikisi çocuklarıyla yaşarken üçü eşiyle yaşamaktadır. Diğer 5 görüşmeci tek başlarına yaşamaktadırlar. Çocuklarla yaşamaya ilişkin genel bakış açısının olumsuz olduğu gözlemlenmektedir;

“Allah çoluk-çocuğun eline düşürmeden ölmeyi nasip etsin bize. Zor bu yaştan sonra yüksün artık onlara. İstemezler zaten bende istemem. Torunlarda istemiyor evde ihtiyar bir kadını”. G.8

“Çocuklar gittiler başka başka şehirlere onlar köyü istemez biz şehri. Gelin desen bayramda seyran da bile geldiği yok nasıl gideyim ben öyle gelinin yanına. Elden ayaktan düşürmesin Allah kendimize yeteriz çok şükür. G.5

“İstemem çocuğumun huzuru bozulmasın. Zaten bundan sonrası 2 gün yatak 3. Gün toprak”. G.3

“Tek başına yaşamak zor insan evin içinde bir nefes daha olsun istiyor ama yok kimse işte çocuklar gelmez gitmez haftada bir ararlarsa ona şükür”. G.1

Maddi Duruma İlişkin Bilgiler

Görüşülen yaşlı kadınların 3'ü hariç düzenli gelirleri olmadıkları, düzenli gelire sahip olanlarında bu gelirle geçinemedikleri belirtilmiştir. Gelire sahip olmayan yaşlılarımızın bazıları, çocuklarının gönderdikleri paralarla geçim sağlarken, bazıları da komşuların yardımıyla geçinmektedir.

Daha Önce Çalışmaya Dair Bilgiler

Görüşmecilerin hiç birinde daha önce sigortalı bir işte çalışma olmamıştır. Hemen hemen hepsi kendi bağ, bahçesinde ekip- biçme işiyle uğraşmıştır. Sadece bir görüşmeci oğullarının şirketi üstüne yapmasıyla emekli olabilmıştır. Görüşmeciler daha önce sigortalı bir işte çalışmama nedenlerini kendilerinin ve eşlerinin cahilliğine, bilinçsizliğine veriyorlar. Görüşülen kadınların sadece 2’sinin eşi sigortalı çalışmış. 1 tanesi de daha önce sigorta yaptırmış ancak maddi durumların sıkışıklığı nedeniyle yatırdığı parayı geri çekmek zorunda kalmış, bir daha yatırmamıştır.

“Ah ah öncesi babalarımızın sonrası kocalarımızın cahilliği ne çalışma ne sigorta hiçbir şey yaptırmadılar bize”. G.4

“İş vardı da kocam izin vermediydi, bu halleri düşünemiyorduk o zamanlar şimdi ki aklım olsa dinler miydim kocayı ben gider çalışırdım”. G.3

Sosyal Hizmet Almaya İlişkin Bilgiler

Görüşülen yaşlı kadınlarda sosyal hizmet alan yoktur. Ancak bu konunun hepsinin sorunlu olduğu bir mevzu olduğu, özellikle hak etmeyenlere verildiği ve muhtarın bu konuda suçlu olduğu noktasında hemfikir oldukları gözlemlenmiştir;

“Sosyal hizmet almıyorum. Rabbim bana güç kuvvet vermiş ben niye çalışmayayım. Günah. Ama köyde hak etse de etmese de herkesler alıyor”. G.1

“Sosyal hizmet almaya karşıyım. Haram para. Ama köyde herkes bu parayı almak için türlü oyular çeviriyor”. G.2

“Sosyal hizmet alamıyorum oğlunun üstünde mal var deyip vermiyorlar bana. Köyde muhtar çeviriyor bu işleri. Kolunda koca koca altını olan kadınlar, durumu iyi olanlar alıyor hep ne hikmetse”. G.7

Çalışma Nedeni

2 tanesi eşinden kalan maaşı alırken, 1 tanesi kendi emekliliğinden dolayı emekli maaşı almaktadır. Maaş alanların genel şikâyeti emekli maaşlarının düşük olmasıdır. Ancak kadınların kendi yoksullukları çocuklarının çaresizliği durumunda önemini kaybetmekte ve aldıkları az bir parayı da seve seve çocuklarına verdikleri gözlemlenmektedir. 500- 800 arasında değişen bu maaşlardan en yüksek 800 TL alan kadın;

“Kocamdan kalma maaşı alıyorum ama kızımın da kocası öldü trafik kazasında. Ona kendi çalışmasın dolayı maaşı vardı ben kızımın da yaşıyorum onun maaşıyla geçiniyoruz benim maaşımı da ölen oğlumun çocuklarına veriyorum. E kızımın da düşük, emeklisi yetmiyor ki 3 çocuk da o okutuyor nasıl yetsin el mecbur pazara geliyoruz işte bu gördüklerinizi satıyoruz”. G.4

“Kocamdan kalma 500 TL bir emekli maaşı var ama oğlum alıyor o parayı bana da ne verirse işi yok gücü yok onun daha çok ihtiyacı var paraya ne yapsın”. G.8

Herhangi bir geliri olmayan yaşlı kadınlar ise bahçeye ektikleri sebze- meyveyi getirip pazarlarda satmaktadır. Yaşlı kadınların çoğu birden fazla pazara gitmekte ve bunu pazardan para sağlamanın da yanında can sıkıntısını gidermek için de yapılmaktadır.

Kocasını kendisini bırakıp başka bir kadınla yaşayan ve herhangi başka hiçbir geliri olmayan yaşlı kadın çalışma nedenini şöyle açıklamaktadır;

“Çalışmayı ne yapacaksın, adam gitti başka kadına çocuklar desen kendi hayatlarına bakıyorlar. Bende yeme- içmeme yetecek kadar parayı bunlardan kazanıyorum işte hem de can sıkıntımı da gideriyorum, 3-5 insanla sohbet muhabbet ediyorum. Köyde nerde insan ölsen kalsan kimse kapını çalmaz”. G.1

Eşyle birlikte yaşayan ancak oldukça yoksulluk çektiğini söyleyen kadın ise;

“Amcan zamanında köyün muhtarıydı sigortasını da yatırıyordu ne güzel bir yandan, sonra bir şeyler oldu batırdı tüm parayı o sigortaya yatırdığı parayı da çekti borçları yatırmak için elde avuçta ne varsa sattık savuşturduk belayı ama şimdi kaldık işte böyle. Bir ineğimiz var amcan ona bakar bende bahçeyle uğraşırım o süt yoğurt satar, bende pazara gelir bunları satarım buradan başka 2 pazara daha gidiyorum çok şükür gücümüz oldukça çalışırız daha da”. G.3

Maaşı olan ancak yalnızlıktan dolayı pazara gelen yaşlı kadın ise şöyle demektedir;

“Benim maaşım var var ama para yalnızlığa derman mı, çıkıp gelmesem buraya o gün ölürüm ben her gün gidiyorum her semtteki pazara gidiyorum evin içinde duramam ben duvarlar üstüme gelir, sabahı zor ederim”. G.6

Neden Pazar?

Kadınların daha önce çalışmama nedenleri ve bu yaşlarında pazarı tercih etme sebepleri, çocukluklarından beri bildikleri en iyi işin toprak ile ilgili işler olduğunu aynı zamanda eğitimsizlik ve niteliklerinin düşük olması ve buna yaşlılıkla birlikte güç düşüklüğü gösterilmektedir.

“Doğdum toprak öleceğim toprak başka iş bilmem ben, çalıştırmadılar başka işte. Ekme- biçme işini yapıp getirip satıyorum bunu bilir bunu yaparım. Birde bu yaştan sonra kim ne iş verir bana ben ne yapabilirim”. G.6

“Önce babamın evinde sonra kocamın evinde hep çiftçilikle uğraştık, bu iş kaderimiz ölene kadar bu işle uğraşmak yazmış alnımıza”. G.3

“Evimin önünde bir küçük bahçem var. Toprakla uğraşmak beni mutlu ediyor kafamı dağıtmamı sağlıyor. Can sıkıntımı alıyor. Pazara da getirip satıyorum ama o da can sıkıntısı kalabalık insan çok burada oturup akşama kadar pazara gelip gidene izlemek yetiyor bana”. G.1

Huzurevi vs. Kalmaya Karşı Düşünceler

Yaşlıların hepsinde huzurevi gibi kurumlarda kalmaya karşı olumsuz bakış bir açısı olduğu gözlemlenmektedir.

“Huzurevinde kalmak istemem. Rahat edemem”. G.7

“Huzurevine düşürmesin Allah”. G.3

“Huzurevi kendi evinin rahatlığını vermez o yüzden istemem, Allah’ta düşürmesin zaten öyle yerlere, sıkıcıdır orası”. G.6

Devletten İstekleri

Pazarda çalışarak geçimlerini sağlayan aynı zamanda pazara gitmeyi sosyalleşme olarak da gören yaşlı kadınlara devletten istekleri sorulduğunda genel olarak pek bir istekleri olmadıkları, hallerinden her şeye rağmen memnun olduklarını belirtmişlerdir;

“Devlet sosyal hizmet ile ilgili denetlemeleri arttırmalı. Muhtarlardan almalı bu görevi”. G.1

“Pazarda çalışanlara da sosyal güvenlik hakkı getirmeli”. G.3

“Köydeki gençler sigortalı çalışma konusunda bilinçlendirmeli, biz yandık onlar yanmasın”. G.4

“Yaşlılara ücretsiz geziler düzenlemeli, tiyatroya, pikniğe, gezilere götürmeli”. G.6

7. SONUÇ, TARIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma; yaşlı yoksulluğuna dikkat çekmek ve özellikle hayatının her evresinde dezavantajlı bir grup olan kadınların yaşlılıkta yoksullukla mücadele yöntemlerini incelemek amacıyla yazılmıştır.

Bireyler yaşlılık döneminde çeşitli etmenlerin birleşimiyle birlikte gelir kaybına uğramakta ve yaşlılıktaki bu gelirden yoksun olma durumu yoksullukla sonuçlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında yaşlı kadınların yoksullukla mücadelesi incelenmiş, pazarda çalışma nedenleri üzerinde durulmuştur.

Kadınların geçmişte sigortalı bir işte çalışmaması, genel olarak hemen hepsinin ücretsiz aile işçisi olarak çalışması yaşlılıklarında gelir güvencesinden yoksun olmalarının ve pazarda çalışmalarının temel ve ortak nedenidir. Çalışmada dikkat çeken bir diğer unsur ise kadınların eşlerinin de daha önce sigortalı bir işte çalışmamış olmasıdır. Yaşlı kadınlar çalışmayı geçimlerini sağlamak için yapmanın yanı sıra can sıkıntılarını giderecek bir araç olarak da nitelendirmişlerdir.

Yaşlı kadınların çocuklarla birlikte veya huzurevi vs. gibi yerlerde yaşamaya karşı düşünceleri oldukça olumsuz olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle huzurevi için kullandıkları “düşme” tabiri dikkat çekicidir. Çocuklarla yaşamayı onların huzurunu bozma olarak nitelendirirken, huzurevi vs. yerleri rahat olmayan, can sıkıcı yerler olarak nitelendirdikleri gözlemlenmiştir.

Kadınların sadece 2’si eşinden kalma emekli aylığı alırken, diğerlerinde emekli aylığı alma ve sosyal hizmet alma yoktur. Sosyal hizmet parası almayı “günah, haram para olarak” nitelendirmişlerdir.

Yaşlı kadınlarımızın genel olarak devletten beklenti ve isteklerinin olmadığı gözlemlenmiştir. İstekleri; sosyal hizmet parası ile ilgili gerekli denetlemelerin yapılması ve bu işin köylerde muhtarlara verilememesi, yaşlılar için ücretsiz geziler düzenleme vs. ile sınırlı kalmıştır.

Türkiye'nin mutlak yaşlı sayısının fazlalığı ve hızla yaşlanan nüfusu göz önüne alındığında yaşlılara yönelik sosyal politikaların yetersiz olduğu görülmektedir. Yaşlılara yönelik sosyal politikaların çağın yeniliklerine uygun, yaşlıların istek ve düşünceleri doğrultusunda yapılması gerekliliği göz ardı edilmemelidir.

Alan araştırması doğrultusunda görüşülen yaşlı kadınların hemen hepsinin huzurevi vs. de kalmaya yönelik düşünceleri oldukça olumsuzdur. Huzurevini rahatsız, sıkıcı yer olarak tanımlamaktadırlar. Bu doğrultuda huzurevleri ile ilgili düzenlemeler yapılmalı, huzurevleri sosyal aktivitelerin sıkça yapıldığı yerler haline getirilmelidir.

Araştırma neticesinde gözlemlenen bir diğer düşünce ise yaşlıların kendi evlerinde yaşama isteğidir. Bu düşünce doğrultusunda yaşlıların evlerinden koparılmayacak şekilde bakım ve yardım hizmetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yaşlılara verilen sosyal yardımlarla ilgili sorun ve aksaklıklar giderilmeli, bu yardımların etkinliği arttırılmalıdır. Bu konu ile ilgili görevlendirme köylerde muhtarlardan alınmalı, konun uzmanı kişilerce tespit ve denetlemeler yapılmalıdır.

Yaşlılara yönelik sosyal aktivite çalışmaları yok denecek kadar azdır. Özellikle köylerde yaşayan yaşlıların en büyük sorunlarından birini yalnızlık ve can sıkıntısı oluşturmaktadır. Bu konuya yönelik çalışmalara ağırlık verilmeli, yaşlılara uygun aktivite ve geziler düzenlenmeli, bir araya gelebilecekleri merkezler oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ak, M., & Közleme, O. (2017). Yaşlı Yoksulluğu. Ahi Evren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 197-206.
- Altan, Ö. Z. (2006). Sosyal Politika. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2011). Yaşlılar İçin Sosyal Politika Gündemi. Yaşlılar İçin Sosyal Politikalar Gündemi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Bahar, G., Bahar, A., & Savaş, H. A. (2009). Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. Fırat Sağlık Hizmetleri, 4(12).
- Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. (2019). Web Sitesi: <https://ailevecalisma.gov.tr/> adresinden alındı.
- Danış, M. Z. (tarih yok). Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Uygulama ve Araştırma Merkezi. Nisan 19, 2014 tarihinde Gebam Web Sitesi: <http://www.gebam.edu.tr> adresinden alındı
- DPT. (2007). Türkiye' de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma
- Gürses, D. (2007). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yolları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1), 59-74.
- Karadeniz, O., & Öztepe, N. D. (2013). türkiye'de yaşlı yoksulluğu. Çalışma ve Toplum Dergisi(3), 77-102.

- Kaya, İ., Arslantaş, H., Ergeç, H., Turan, S., & Polat, M. (2013). Sosyal Sorunlar. Ocak: Anadolu Üniversitesi.
- Ören, K. (2017). Sosyal Politika (5. Baskı). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Şenses, F. (2002). Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk (2. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tokol, A., & Alper, Y. (2013). Sosyal Politika. Bursa: Dora Yayınları.
- Tomanbay, İ., Akbaş, E., Topçuoğlu, R., Paslı, F., Duyan, G., Dölek, B., . . . Erükçü, G. (2013). Sosyal Hizmetler Kuruluşları. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tüik. (2014, Nisan). Mayıs 12, 2014 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.com> adresinden alındı
- TÜSİAD. (2000). Türkiye' de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Bir Karşılaştırma, İstanbul, Yayın no: TÜSİAD-T/2000-12/95
- Yüksel Arabacı, R. (2017). Sosyal Politika (8. Baskı). Aysen T ve Yusuf A, (Ed.), Gelir Dağılımı ve Yoksulluk içinde (178-207), Bursa: Ezgi Matbaası.
- Işık, E. (2007). Kent Yoksulluğu, Sokak Çocukları ve Suç, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi.